

Scholz Franz Paul (1772-1837)

Popularyzator wiedzy o śląskiej przyrodzie

Urodził się 8 kwietnia 1772 roku w ubogiej rodzinie żyjącej w Ostrowcu (Röhrsdorf) koło Lubomierza (Liebenthal). Od najmłodszych lat wykazywał zamiłowanie do mechaniki oraz przyrody i już w wieku sześciu lat interesował się roślinami i zwierzętami, jednak w rodzinnym Ostrowcu nikt nie potrafił zaspokoić jego głodu wiedzy. Od 1786 roku uczył się w gimnazjum w Głogowie (Glogau), później, od 1791 roku, przez trzy lata we wrocławskiej Leopoldynie. Studiował tu głównie przedmioty filozoficzne, zwłaszcza nauki przyrodnicze pod kierunkiem profesorów Jungnita, Thaula i Heydego.

Biegły w sporządzaniu cenionych za wysoką jakość instrumentów meteorologicznych Lorenz Anton Jungnitz nauczył go sztuki ich wytwarzania i od roku 1794 wiele barometrów oraz termometrów, kupowanych nawet w Warszawie i Królewcu, Scholz wykonał własnymi rękami. Ze swoim barometrem Hebera podejmował w owym czasie podróże, podczas których w różnych miejscach na Śląsku dokonywał pomiarów wysokości nad poziomem morza (wyniki tych pomiarów wykorzystał Weigel w swoim opisie Śląska). Po uzyskaniu promocji studiował do roku 1797 teologię. Do przejścia na emeryturę w roku 1810 był profesorem i członkiem Księżęcej Fundacji św. Wincentego.

Później pracował jeszcze jako nauczyciel prywatny, a wolny czas poświęcał działalności piśmarniczej i naukom przyrodniczym, które starał się przybliżyć jak najszerszemu kręgowi odbiorców. Wiele prac z jego dorobku pisarskiego spotkało się z powszechnym uznaniem. Orientował się świetnie w wielu dziedzinach przyrodznawstwa, był wybitnym znawcą ptaków śląskich i doskonałym preparatorem. Współpracował z Sylwiuszem Minckwitzem, któremu preparował okazy do jego kolekcji. O ptakach z tego zbioru pisał m.in. na łamach „Der Naturfreund oder Beiträge zur schlesischen Naturgeschichte” – czasopisma, które założył wraz z Friedrichem Gottlobem Endlerem (11 jego tomów ukazało się we Wrocławiu w latach 1809-1824). Pod jego nadzorem odbywał się w roku 1818 transport kolekcji Mickwitza z Gronowic do Gabinetu Zoologicznego w Warszawie. Zmarł 17 stycznia 1837 roku we Wrocławiu.

Ważniejsze prace:

- 1801 – Gespräche über die Naturlehre für Kinder in Schlesien. Breslau.
- 1802 – Briefe eines katholischen Klostergeistlichen über Aberglaube. Ein Beitrag zur Bildung der Schulmänner. Breslau.
- 1806 – Das Rützliche aus der Naturgeschichte, mit eine kurzen Anweisung, wie und wozu die wichtigsten Naturprodukte benutzt werden können. Ein Buch für die Schuljugend. Breslau.
- 1809-1824 – Der Naturfreund, oder Beiträge zur schlesische Naturgeschichte. 11 Bde. Breslau [mit F. G. Endler].
- 1810 – Kleines naturhistorische Taschenbuch. Ein Weihnachtsgeschenk für Kinder von gute Erziehung. Breslau.
- 1817-1823 – Unterhaltungen aus der Lander- und Volkerkunde. 6 Bde. Hirschberg.
- 1819 – Kurzer Entwurf einer Naturgeschichte für das weibliche Geschlecht. Breslau.
- 1822-1825 – Der belehrende Hausvater. Ein Buch für Jedermann, besonders aber rathgebend für Familienväter, Hausfrauen, Gutsbesitzer, Kaufleute, Fabrikanten. 4 Bde. Breslau.

1823 – Nachrichten von der Erfolge der im Frühjahre in Schlesien unternommenen Beobachtungen von Sternschuppen. Breslau.

1825-1836 – Werke der Allmacht, oder Wunder der Natur. Jahrg. 1-12. Breslau.

Źródła:

1837. Schl. Prov. Blätt. 105. S. 63.

Kowalska K. 1987. St. Biol. Pol. S. 372.

Nowack K. G. 1836-1843. Schlesisches Schriftsteller-Lexikon. Breslau S. 147-149.

Pax F. 1955. Die Zoologische Kenntnis Schlesiens. S. 174-175.